ning puhtelamustus ka linnasiirdes tsentrifugaalselt. Seega ei lakka — vähemalt osalt — ka siin linnakeskme gravitatsioonijõud. Seda märksamalt valitseb ta linnakehise ja äärise

korterlas, olgugi et ka siin esineb kohati erandeid ja ebakõla. Ärila tiivistihe hoonestus, hõre aiastus ja servmiste kruntide sulghoovid siirduvad linnakehise harevaks hoonestuseks, valdavalt kahekordseks elamustuseks, otsmiste kruntide pool-avatud taga- ja vahehooveks ning sarasisemusis laialduvaiks märksaiks aiuks. Rentabiliteedi tsentrifugaalse vähenemisega sobib ka kivielamute väike esinemissagedus, samuti puuelamute ehitussoliidsus ning lihtsamaks muutuv vorm ja aines: tõrvapapp-katusega ja ookerkollase või muu värviga võõbatud katuskere mustnuuge kompleks. Olles valdavalt korterlaks, on siinsed elamud — enamasti laumikud, sekka vähem mestikuid ja tõrikuid [1]) — korteririkkamaid üürikuid [2]) kogu linna ulatusel.

Olgugi linnasüdame elamute ruumikud suuremad, on neist korterielemendid sedavõrt kõrvaldatud ja linnasüdame kokkusurutus elamiseks mitmeti ebamugav, et keskpagevalt madalamad ja vähemad linnakehise domineeruvad puhtelamud korteriarvult esiplaanile tõusevad (vt. 123. joon.) ning selle poolest pea ainuüksi puhtelamustatud linna-äärise väike- ja kääbuselamudki oma varju jätavad. Odavamail linna-äärise krundel ei tasu end suurte üürimajade ehitamine, neist kallimail linnakehise krundel on aga tulusam ehitada suuremaid korterimaju. Huvituseta ei ole seejuures muide korrelatsioon korteristuse ja elamuvormi vahel. Võrreldes elamuvormide ja korteristuse plaane (vt. plaan XV ja planigr. XXIII) ühtivad linnakehise laumikute raioonid enam-vähem täpsalt tõmbikute ja nimelt tõmpruudikute ja -sirukite levilaga. Suurelt jaolt on nad kahekordsed kaheksakorteri-majad, millede sisemisele puhtgeomeetrilisele ruumijaotusele — $2 \times 2 \times 2$ korterit mõlemaid majakordi põikiläbivate koridoride mõlemal poolel — vastab ka väline vorm: kaks korstnat, kaks rinnet, kaks akent keskkoridorist kummalgi pool (vt. 31.—33., 36.—37. joon.). Tõmpvilakud on enamasti kas tulemüüri kokkuehitatud või vahetult liituvad kaksikruudikud ja kaksiksirukid (vt. 35. joon.). On ka tõmpruutjaid mestikuid, mis esinevad tõmbikute levilate keskmeti ja suurema keskmise toastusega (vt. planigr. XXIV) silma torkavad: ebauljikud Kaarlilinna keskuses, Toomitagusel ja Savilinnas. Üldse on toomitagune Aialinn suurimalt erinev linnakehise osa. Nagu juba linna maastikuosiste määrangust ja kirjeldusest selgus, erineb ta keerukama eluvormi ja punavaleva katuskere-kompleksi ning park- ja puisaedade märgatava esinemise poolest muust linnakehisest. Teisi tunnuseid eri-

1) Liigitame korterimaju alljärgnevalt:

	1-korteri	elamu:	erakmaja,
	2- „	„	kahasmaja,
2—	4- „	„	mestimaja ehk mestik,
4—	8- „	„	laum-maja ehk laumik,
8—	16- „	„	tõramaja ehk tõrik,
>	16- „	„	kasarm-maja.

2) Literatuuris (Muthesius j. t.) on mitmekorteri- *resp.* mitmeperekonna-maju nimetatud ka üürimajuks, sest et elanikud võivad neid üüri eest asustada. Teiselt poolt on samas mõttes üürimajaks ehk üürikuks püütud piirida elamuid, mis majutavad vähemalt või rohkem kui neli perekonda, kellel üksteisega pole muide midagi ühist. See piiring — olgugi vahetevahel eksitav: ka ühekorteri- ehk üheperekonna-maja *resp.* erak võib olla üüritav ja ongi (Tallinna Nõmme, tööliste ridamajad) — on siiski tabav ja tarvitatav selgitava oskussõnana. — Vastandina suur- ja hiidlinnade üürikasarmuile (59) (63) valitseb Tartus kui vähemas siirelinnas väike üürik mestikuna ning suurema üürik — laumikuna ja tõrikuna. Erandeid on vähe. Mainitav on vahest Vabriku uulil kõrguv suur üürik, vormilt nurgik.

Tartu, lk. 296